

SOC423

**Náboženství v soudobém světě:
problémy a koncepty**

**Lekce 10:
Náboženský pluralismus.**

22. 4. 2009

Náboženský pluralismus a sociologie náboženství

- Téma **náboženského pluralismu** patří k jednomu z ústředních témat sociologie náboženství.
- Podstatnou, byť zcela odlišnou úlohu hraje v obou velkých „paradigmatech“ sociologie náboženství.
- **Sekularizační paradigma** – pluralismus jako *sekularizační faktor*
- **„Nové“ (ekonomické) paradigma** – pluralismus jako faktor *náboženské vitality*

Bergerovo chápání pluralismu

- Berger vychází z předpokladu existence náboženských **monopolů** v tradičních společnostech.
- Modernita s sebou podle Bergera přináší **pluralitu**, z níž vyplývá rozpad jednotné struktury věrohodnosti, relativizace náboženských světů a oslabení náboženských závazků.
- **Sekularizace** = krize věrohodnosti náboženství a rozpad plauzibility tradičních náboženských definic reality
- Náboženství se stává záležitostí **osobních preferencí**.

Kritika Bergerova pojetí (Beckford)

- Náboženský **monopol** sotva kdy v historii představoval *totální absenci* náboženské diverzity.
- Základní sociologická otázka by se neměla týkat *věrohodnosti* kteréhokoliv náboženského nároku na pravdu, ale *sociálních podmínek*, které umožnily náboženskou diverzitu ve smyslu jejího uznání a legitimacy.
- I v situaci náboženské diverzity a plurality může dojít k udržování věrohodnosti jednotlivých náboženských obrazů světa → „teologie náboženství“
- Pouhá ko-existence různých forem náboženského vyjádření nemusí vést k podkopání jejich věrohodnosti.
- Problematickým je i předpoklad, že dobrovolné přijetí náboženské víry vede ke slabšímu závazku než přijetí „povinné“.

Pluralismus v tržním modelu náboženství

- Pozornost je směřována na stranu náboženské „nabídky“.
- Míra *náboženského pluralismu a státní regulace náboženství* výrazně ovlivňují *náboženskou vitalitu* (míru participace na náboženství) ve společnosti.
- Pro měření náboženského pluralismu ve společnosti v empirických výzkumech se používá několika nástrojů (Inglehart, Norris 2004) :
 - 1) Herfindahlův index
 - 2) Chaves-Cannova škála míry státní regulace
 - 3) Freedom of Religion Index
 - 4) Freedom House Scale of Religious Freedom

„Náboženský pluralismus“ jako víceznačný koncept

- 1) Náboženská diverzita
- 2) Míra akceptace různých náboženských skupin veřejností
- 3) Podpora morální či politické hodnoty rozšiřování veřejné akceptace náboženské plurality

Náboženská diverzita

- 1) Množství jednotlivých *náboženských organizací (skupin)*
- 2) Množství *jednotlivců* různého náboženského vyznání
- 3) Množství různých *náboženských věr/vyznání*
- 4) Množství jednotlivců, kteří si pro svou potřebu *kombinují různé náboženské názory*
- 5) *Vnitřní diferenciaci* v rámci stávající náboženské tradice

Veřejné uznání náboženské diverzity

- Společnosti se liší nejen v míře náboženské diverzity, ale i s ohledem na míru, v níž jsou různé náboženské skupiny *uznávány jako legitimní aktéři* ve veřejné sféře.
- Míra veřejné akceptace se může lišit s ohledem na různé společnosti a různé náboženské skupiny.
- Co je to vlastně **akceptace/uznání**?
 1. Právní a ústavní stránka
 2. Samozřejmost existence ve společnosti/veřejnosti
 3. Ochota daných skupin akceptovat jiné partnery ve veřejné sféře

Pluralismus jako normativní koncept

- Pojem **pluralismus** dnes často obnáší určitý pozitivní ideologický a emocionální náboj → *deskriptivní vs. normativní* užití konceptu

- 3 základní významy takto pojatého pluralismu:
 - 1) oceňování diverzity náboženských kolektivit
 - 2) oceňování příležitosti svobodné volby mezi různými náboženstvími
 - 3) oceňování schopnosti a možnosti jedinců kombinovat si svobodně prvky různých náboženství

Legislativa v ČR po roce 1989

- Listina základních práv a svobod
- Zákon č. 308/1991 Sb. o svobodě náboženské víry a postavení církví a náboženských společností
- Zákon České národní rady č. 161/1992 Sb. o registraci církví a náboženských společností

Náboženství a Listina základních práv a svobod

➤ **Hlava 2., Oddíl 1., Článek 16:**

(1) Každý má právo **svobodně projevovat své náboženství nebo víru** buď sám nebo společně s jinými, soukromě nebo veřejně, bohoslužbou, vyučováním, náboženskými úkony nebo zachováváním obřadu.

(2) Církev a náboženské společnosti spravují své záležitosti, zejména ustavují své orgány, ustanovují své duchovní a zřizují řeholní a jiné církevní instituce nezávisle na státních orgánech.

(3) Zákon stanoví podmínky vyučování náboženství na státních školách.

(4) Výkon těchto práv může být omezen zákonem, jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu veřejné bezpečnosti a pořádku, zdraví a mravnosti nebo práv a svobod druhých.

Registrační normy podle zákona z 1992

- 10 000 zletilých osob s trvalým bydlištěm na území ČR, které se k dané náboženské organizaci hlásí
- Pokud je náboženská organizace členem Světové rady církví, stačí podpis 500 lidí, kteří se k náboženské organizaci hlásí.
- Předtím registrováno 19 církví z roku 1991, poté přibyly další dvě.
- Registrace svěřena Ministerstvu kultury.

Náboženství v právním systému ČR

- **Zákon o církvích a náboženských společnostech č. 3/2002 Sb.** (na konci roku 2005 novelizován zákonem č. 495/2005 Sb.)
- Pro účely tohoto zákona se rozumí **církví** a **náboženskou společností** „dobrovolné společenství osob s vlastní strukturou, orgány, vnitřními předpisy, náboženskými obřady a projevy víry, založené za účelem vyznávání určité náboženské víry, ať veřejně nebo soukromě, a zejména s tím spojeného shromažďování, bohoslužby, vyučování a duchovní služby“.
- Více viz: <http://www.mkcr.cz/cirkve-a-nabozenske-spolecnosti/>

Právní situace v ČR po roce 2002

- Zákon č. 3/2002 Sb. O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností
 - liberalizace registrování církví (např. podpis pouze 300 lidí hlásících se k církvi)
 - dodržování lidských práv a svobod, zákonů

- 2 kategorie církví: *registrované a registrované se zvláštními právy*
 - vyučování náboženství na státních školách; duchovenská činnost v ozbrojených silách ČR, v místě výkonu vazby, ochranného léčení, či ochranné výchovy; financování státem; konání církevních sňatků; zřizování církevních škol; zachování zpovědního tajemství, je-li toto v praxi církve alespoň 50 let